

Título: *Henrique Labarta Pose. A poesía galega completa*
Autor: Xosé Manuel Varela Varela
Editorial: EDINOSA. Biblioteca de Autores Galegos, 1995
Núm. pp.: 582
Tamaño: 13 x 19 cm

A aparición, na Biblioteca de Autores Galegos, do libro *Henrique Labarta Pose. A poesía galega completa (estudio, cronoloxía e bibliografía)*, de Xosé Manuel Varela Varela, é un motivo de ledicia para os que, a máis de setenta anos da morte do autor editado, nos sentimos, dun xeito ou doutro, interesados por tan entrañable figura.

Os apartados principais do volume poñen ó día a bibliografía, reproducen documentos, describen a traxectoria biográfico-literaria, ofrecen un amplio repertorio dos usos lingüísticos labartianos -sen dúbida unha das aportacións más interesantes deste estudio- e tratan de fixa-los textos das poesías galegas (amosando as variantes), publicadas unhas primeiro na prensa e logo nos libros *Bálsamo de Fierabrás* (1889) e *Millo miúdo* (1896), outras só en periódicos e revistas. Labarta escribiu tamén en castelán *Adormideras. Poesías festivas* (1902) e a colección de relatos *Cuentos humorísticos* (1905), ademáis de

letras para zarzuelas. Non foi, pois, alleo ó teatro, como amosa a estrea, na capital do Lérez, de *Pontevedra en 1900*, obra musical de aires carnavalescos. Hai que agradecer a Xosé Manuel Varela, entre as demais cousas, o intento de aproxima-las creacións de Labarta, dentro do posible, ó galego normativo sen romper los ritmos poéticos.

Nacido en Baio (Zas, A Coruña) no ano 1863, Enrique Labarta Pose procedía dunha familia de nobres antepasados -os condes de Andrade- e veu ó mundo nun pazo do século XVIII, conservado hoxe. Estudiou o Bacharelato e a carreira de Dereito en Santiago, cidade na que, dende moi novo, demostrou sobradamente unha notoria inquietude cultural, más motivada pola literatura ca polas leis. Contemporáneo de Alejandro Pérez Lugín, a quen lle inspirou importantes motivos e anécdotas de *La casa de la Troya*, deuse pronto a coñecer polo seu enxeño, as colaboracións na prensa, a asistencia ás tertulias e,

sobre todo, pola fundación de revistas, moitas veces efémeras, nas que contou con firmas de personalidades de sona no seu tempo. *Galicia humorística*, editada en Santiago pola Imprenta Paredes no ano 1888, por exemplo, tivo colaboracións de Alfredo Brañas, Curros Enríquez, Marcial Valladares e outros, entre elas tamén as do propio Labarta Pose, que se moveu con grande ilusión e moihas apreturas económicas ata que lle foi ofrecido un posto de oficial de Facenda en Pontevedra. Príncipiaban así as circunstancias que habían sometelas inquedanzas dun poeta ás diárias necesidades de supervivencia.

O entusiasmo de Enrique Labarta non mermou, sen embargo, na activa Pontevedra finisecular. Alí animou a saída de novas revistas (*Extracto de Literatura, Galicia Moderna, Pasatiempos*) nas que colabora cos seus poemas e nas que aparecen os seus primeiros contos en galego.

As obrigas que lle impón o seu emprego obríganlo a vivir en diversas capitais españolas, o que é sen dúbida un motivo de desconexión co seu círculo de amigos e un freo do impulso creador. Continúa, non obstante, participando en moitos certames nos que, coma antes, coma sempre, recibe premios. Despois de residir en diferentes cidades, morre en Barcelona, como consecuencia dun accidente ferroviario, o 13 de maio de 1925.

A pasmosa facilidade versificadoira e a vea satírica que caracterizan a poesía labartiana foron, ata hoxe, o máis

celebrado da súa producción, pero constitúiron tamén un obstáculo para o estudio dos poemas que deben considerarse fóra das liñas que o poeta mesmo, home contrario a toda soberbia, acabou por aceptar e aludiu nalguhas ocasións dentro dos versos que compuxo. Polo xeral, Labarta consta nas Historias da Literatura Galega como unha figura que integra o grupo dos epígonos do Rexurdimento. Sen embargo, por moito que sexa admirable o maxisterio indiscutible de Rosalía, Curros ou Pondal, non se deben ignorar algunhas calidades doutros que, reducidos a simples etiquetas que non fan senón repetirse, parecen condenados para sempre a ocupar catro liñas nos apartados da poesía menor.

O personaxe lírico dos máis coñecidos poemas de Labarta adoita toma-lo punto de vista dun home rústico, o que amosa o doado que lle resultaba ó poeta de Baio mergullarse nas almas dos labradores da nosa terra e ve-las cousas desde dentro dos seus ollos. Son ilustrativos deste xeito de poetizar títulos, como “Revista dunha corrida ¿de touros? na vila de Noia feita por un labrego”, longa composición humorística con variedade estrófica e diálogos teatrais, mesmo con acotacións que sinalan ós interlocutores; “Vaiche boa. Ribeirana con acompañamento de cunchas”, poema cunha pegadiza musicalidade de baile folclórico; “O Carme do Briño”, onde o costumismo se une ás alusións literarias e mitolóxicas e onde se enchen de plasticidade as descripcións de espacios, misa, merendas, bailes e ata dos fungueirazos cos que parece era preceptivo remata-las foliadas.

"A festa da patrona de Taboirón", festa da Virxe, que se celebra en Baio o oito de setembro, é unha lembranza dos sentimentos da nenez á que se asoman o gaiteiro, os festeiros, os foguetes, o baile ó solpor... Neste poema, considerado por algúns coma o mellor que escribiu, Labarta pasa do ton festivo á tristura: os vellos morreron, os costumes cambiaron, e o protagonista que volve ó seu pobo séntese alleo. Só un anónimo alalá ó que él resposta cun aturuxo lle trae a memoria de tempos pasados.

Como exemplos de sátira, á parte de fragmentos doutras poesías, pódense sinalar a "Sátira de costumes contemporáneos" ou "Os caprichos da moda", título baixo o que desenvolve zumosos comentarios contra a escravidoute das mulleres sometidas ós ridículos cambios de aspecto que impón a vestimenta de última hora. Máis, sen lugar a dúbidas, trunfa sobre todas o "Epígrama" no que, con cinxida brevidade, xoga coas palabras para critica-lo adulterio.

Poemas que destacan pola súa xovialidade son "¿Veñen eses cartos?" e "O prémio gordo de Navidá", que xuntamos aquí polo moito que os dous lembran o coñecido conto (ou as coñecidas contas) da leiteira. No último, coma noutrous, utiliza-lo castrapo para ridiculiza-los que non queren falar galego, pero tampouco saben o castelán.

Aínda sendo este o Labarta máis festexado, non é quizais o mellor, ou o que en realidade quixo ser se non se deixara levar pola corrente do costumismo

en voga e polas louvanzas que recibía a súa aguda pluma. O feito de atoparmos entre os seus poemas algúns de profundo lirismo, de temas e ritmos cultos, parece demostrarlo.

Así se observa, por exemplo, no "Canto a Pontevedra", feito en octavas reais; na "Defensa das mulleres" -composición longa e desigual, con partes ben interesantes-, baseada nun discurso do Padre Feijoo; "Tríadas célticas", lamento pola morte da amada; "Epístola ou cousa eisí", sobre a valentía dun contralamirante na contenda do 98; "Morreu o poeta", elexía polo falecemento de Curros Enríquez, en serventesios de versos moi amplos. "A pax" -esta vez en serventesios agudos nos pares, claramente modernista en estrofa, musicalidade e vocabulario- é un inspirado poema no que o falante busca por tódolos lugares posibles unha paz inatopable, só existente nas almas dos pobres de espírito, o que nos lembra o fermoso soneto "Xan Francisco", adicado a un benquerido parvo de Pontevedra.

Profundización lírica en versos populares, sobre todo nas distintas variedades do romance, atópase en textos como "¡¡¡Probe gaiteiro de Baio!!!", onde aborda o tema do emigrado que cae no infortunio e morre só alén do mar; "No que pensa", curioso poemía construído todo el con interrogacións sobre os románticos pensares que se supoñen nunha moza de vinte anos, quen, en realidade, estaba a cavilar sobre o diñeiro, ou "O río Lérez", apóstrofe no que, despois de facer un recon-

to dos lugares comúns poéticos e irreais que ó río se lle adicaron e seguen adicando, remata o falante escollendo o más tópico, o **rio-mar, vida-morte**, co que se sente identificado: “¡Río, non che teño envexa! / ¡Tamén eu vou costa abaxio / polo meu leito de espiñas / camiño do camposanto!”

No ano 1918, “¡Vaiseme a musa!” canta entre bromas e veras o esgotamento inspirativo do poeta, que, pese a todo, é quen de compoñer versos tan fermosos coma os de “A Santiago de Compostela no Xubileo de 1920”, peza moi interesante polos seus logros métricos e a súa temática. O choque co presente, coma decote en Labarta, leva á evocación nostálxica do pasado e á consideración do paso do tempo, xunto co tratamento dos costumes e a pintura ambiental.

A morte, sempre asexante, mesmo en poemas tinxidos de humor, inspira “¡Que me enterren aló!”. A morriña da patria provoca o medo dunha compañía allea máis alá desta vida; de aí a súplica do título destes versos, rematados cunha declaración de amor á lingua: “¡Non me acostumo antre mortos / que non falan o galego!”.

Enrique Labarta Pose xuntou a

agudeza, a sátira, o humor e a visión labrega da terra con outros moitos matizes líricos e compositivos que parecen ignorados. Non debe esquecerse o atento esforzo pola reproducción da fala viva do pobo, que hai que sumar ó dos seus contemporáneos e que tan cheo está de dificultades nunha época sen normas. Salientables son os rompementos finais e súpetos de moitos poemas -que rematan dun xeito serio ou xocoso, pero inesperado, enchendo dun novo sentido todo o antes dito-, así como tamén a predilección polo eu lírico, o xa mencionado gusto por evoca-lo pasado, que leva sempre implícita a idea do *tempus fugit*, o uso musical e enfático de estribillos, a presencia do pintoresco e o cotián galego rural... Pero, igual que pode parecer esaxerada a denominación que algúñ lle deu de “Quevedo gallego”, semella moi inxusto deixar de lado a dor da súa poesía, o íntimo e fondo dalgúns sentimientos, a súa faceta culta. Todo isto é especialmente destacable no poeta de Baio, que viviu de neno entre o río Grande e o monte Castelo, na señorial casa dos Carballos da Botica, e que merece, ó noso parecer, algo máis ca unha lectura apresurada, escurecida polos altos e recoñecidos méritos dos vates que o precederon. O libro de Xosé Manuel Varela chéganos agora para favorece-la reflexión.

Ana María Platas Tasende